

شبه سازی از منظر فقه و حقوق

نویسند

مریم خلیفه پور میانجی

مهدی راضی

سرشناسه	:	خلیفه پور میانجی، مریم، ۱۳۶۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	شبییه سازی از منظر فقه و حقوق / نویسنده مریم خلیفه پور میانجی، مهدی راضی.
مشخصات نشر	:	تهران: نیک ورزان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۸ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۳۲-۹۹۸۱۴-۹-۸۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	همتاسازی انسانی (فقه)
موضوع	:	(Human cloning (Islamic law
موضوع	:	همتاسازی انسانی -- قوانین و مقررات
موضوع	:	Human cloning -- Law and legislation
موضوع	:	همتاسازی انسانی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	:	Human cloning -- Law and legislation -- Iran
شناسه افزوده	:	راضی، مهدی، ۱۳۶۸-
رده بندی کنگره	:	۳۹۷/۳۷۹ ۱۳۹۷/۱۹۸BP ۸خ
رده بندی دیویی	:	۳۹۷/۳۷۹
شماره کتابستاری	:	۵۵۱۱۴۱۲
ملی	:	

شبییه سازی از منظر فقه و حقوق

نویسندگان : مریم خلیفه پور میانجی و مهدی راضی

ناشر : انتشارات نیک ورزان

چاپ اول : ۱۳۹۷

شمارگان : ۵۰۰ نسخه

قیمت : ۱۵۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸۶۳۲۹۹۸۱۴۹۸

بخش نخست: ماهیت شبیه سازی، دیدگاه های موافق و مخالف، رویکرد ادیان و سازمان های بین المللی

فصل نخست: تعریف و ماهیت شبیه سازی

فصل دوم: دیدگاه های موافق و مخالف

فصل سوم: رویکرد بیان دیدگاه شبیه سازی انسان

فصل چهارم: شبیه سازی از دیدگاه حقوق بین الملل و سازمان های بین المللی

بخش دوم: شبیه سازی انسان از نظرگاه فقه اسلامی

فصل نخست: فتاوی علمای شیعه در خصوص شبیه سازی انسان و نقد و بررسی آن ها

فصل دوم: چالش های کلامی در خصوص شبیه سازی انسان برپایه ادیان اهل تسنن و تشیع

بخش سوم: شبیه سازی از نظرگاه حقوق خصوصی

فصل نخست: شبیه سازی انسان و مسائل مرتبط با نسب، ارث، نفقه و فرار از متاع بر آن

فصل دوم: شبیه سازی و مالکیت معنوی

پیشرفت دانش بشری در زمینه بیوتکنولوژی تولید مثل در دو دهه اخیر به گونه ای غیر قابل تصور گسترش یافته است. همزمان با گسترش دانش بشری و دستاوردهای نوین آن در عرصه علوم تجربی و ژنتیک مسائل پیچیده فقهی و حقوقی که تا آن زمان مطرح نشده بودند، خودنمایی کردند. تولد انسان به روشی غیر از آنچه معمول است از آرزوهایی بوده که از دیرباز بشر در فکر تحقق و عملی ساختن آن بوده است. پدیده ای که در سال های اخیر انتشار خبر موفقیت دانشمندان علم ژنتیک در حوزه شبیه سازی دنیا را به شگفتی واداشته است. شبیه سازی یا همسان سازی^۱ به عنوان پدیده ای نوین در عرصه زیست فناوری به لحاظ ارتباطی که با مسائل انسانی دارد، بیسش های گوناگونی را در عرصه های مختلف به همراه آورده است و فروع مختلفی را فراروی فقها و حقوقدانان معاصر نهاده است. بدیهی است ورود به اینگونه پرسش ها بدون درکی کامل از ماهیت و چیستی این فناوری غیر ممکن یا به فرض امکان، مشکل زا خواهد بود. چگونه می توان از جواز یا عدم جواز کاربرد فناوری شبیه سازی سخن گفت؟ درحالیکه اطلاعات کاملی نداریم؟ چگونه می توان بدون در نظر گرفتن فرآیند تولد از طریق این شیوه بدون درک جامع از موضوع مورد بحث، مسائل حقوقی مرتبط همچون نسب، نفقه و حضانت را رمزگشایی کنیم؟ این خواننده را ترغیب می نماید تا در این مقاله به بحث از آن مجهولات را به حداقل رسانید.

نوشته حاضر از سه بخش عمده تشکیل شده است. بخش نخست، بیشتر اختصاص دارد به معرفی فناوری شبیه سازی و بیان ماهیت آن به زبانی ساده با استفاده از مفاهیم حقوقی متداول و ارائه تعاریف از اصطلاحات پزشکی در آن حوزه. چراکه زمانی می توان درک بهتری از یک موضوع داشت که اصطلاحات و عبارات به کار رفته در آن، برای ذهن به راحتی قابل حلاجی باشد. در ادامه به ارائه دیدگاه های موافقین و مخالفین و تحلیل آن در سه قلمرو اخلاق، اجتماع و دانش پرداخته می شود. فصل سوم این بخش، به بررسی ادیان آسمانی را در خصوص شبیه سازی انسان توصیف می نمایم تا در واقع با برداشت و تفاسیر دانشمندان ادیان مختلف در این حوزه آشنا شویم. بررسی فناوری شبیه سازی به دور از فضای بین المللی و فرامرزی تحقیقی ابتر را به همراه دارد، لذا فصل آخر بخش نخست را از نظرگاه حقوق بین الملل و سازمان های بین المللی و بررسی اعلامیه ها و قطعنامه های صادره در سطح منطقه ای و بین المللی مطرح کرده تا نظریات حقوق بشری در این زمینه آشنا شویم.

^۱ Cloning

بخش دوم این تحقیق، اختصاص دارد به بررسی فناوری همسان سازی از نظرگاه فقه اسلامی و خاصه فتاوی فقهای شیعی و تحلیل و بررسی آن. در این زمینه چهار دیدگاه عمده فقها را مطرح خواهیم نمود و در لابلای بحث به صورت مختصر شبیه سازی حیوانات و گیاهان را هم عنوان خواهیم نمود. از جمله چالش های کلامی را که فقهای اهل سنت و بعضاً برخی از فقهای اهل تشیع در رابطه با بهره برداری از تکنولوژی شبیه سازی مطرح ساخته اند در فصل دوم بررسی و تحلیل می نماییم. از جمله این چالش ها می توان به آیات ۱۱۹ سوره نساء، ۴۵ سوره نجم، ۲۲ سوره روم اشاره نمود. پیش از ورود به بخش دوم، تاکید می شود که در این بخش فارغ از هرگونه تعصب و هواخواهی فتاوی مختلف فقهای متأخر و معاصر مطرح و نقد و بررسی می گردد.

بخش سوم این نوشتار، به بررسی شبیه سازی انسان حول محور حقوق خصوصی و مسائل مرتبط با آن می چرخد. این بخش با تجاش از هرگونه جهت گیری مخالفان و موافقان و بحبوحه نظرات و تشتت آراء در فضایی کاملاً حقوقی به بررسی وضعیت حقوقی جنین متولد شده از شبیه سازی و احکام ناظر بر آن می پردازد. ناگفته پیداست که در این روش، درمان ناباروری نیز مانند دیگر انواع روش های درمان ناباروری نسب از اهمیت خاص برخوردار است. آیا آنگونه که فیما معتقد است "شبیه سازی فرم غیر طبیعی تولید مثل است که به همان اندازه روابط غیر طبیعی بین والدین و کودکان ایجاد می کند"؟ آیا تنها یک معیار برای تعیین نسب وجود دارد و آن رابطه بیولوژیک است یا مابین آن طرفه، مفهوم عرفی نسب استفاده نمود و دامنه آن را گسترش دهیم؟ در این بخش عمده بحث بر روی بررسی نسب فرد شبیه ساخته متمرکز خواهد شد، چراکه نسب و روش تعیین نسب در دیگر مسائل حقوقی مرتبط با کودک متولد شده از قبیل حضانت، ارث، نفقه، ولایت و سایر مسائل حقوقی، موثر و نقش به سزائی ایفا می نماید. امروزه در مواجهه با روش های نوین "نسب تکنولوژیک" شکل گرفته است که هم مصلحت طفل شبیه ساخته و هم نقایض زوجین نابارور را تامین می نماید. فصل دوم این بخش به بررسی مالکیت فکری در زمینه دستاوردهای بیولوژیکی اختصاص پیدا خواهد کرد و با ارائه و تحلیل دیدگاه های موافق و مخالف حق ثبت اینگونه فناوری ها از جمله شبیه سازی، نوشتار را به پایان می بریم.

محقق امیدوار است این پیشکش ناقابل توجه قانونگذاران را در برخورد با مسائل علمی جدید و مستحدثت به خود معطوف سازد و قافله حقوق همدوش با توسعه علوم پاسخگوی نیاز بشری باشد.